

УДК: 342.7+342.9

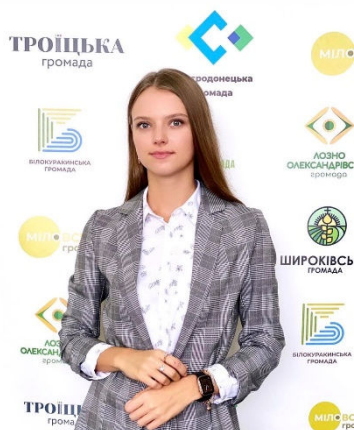
DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2021-77-4-30-38>

Татаренко Галина Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент
(Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Сєвєродонецьк)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6291-4455>

Степанова Ганна Анатоліївна,
магістр спеціальності 081 «Право»
(Інститут підготовки кадрів для органів юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0212-7681>

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМНИХ ДОБРОВОЛЬЦІВ: ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Статтю присвячено дослідженню відносин щодо визначення правового статусу та забезпечення потреб іноземних добровольців та осіб без громадянства, які брали участь в АТО / ООС; дослідженню практичних механізмів набуття статусу учасника бойових дій іноземними добровольцями, отримання ними громадянства України, з'ясування можливих соціально-правових гарантій для таких іноземців. Дослідження здійснено на підставі аналізу вітчизняного законодавства, міжнародно-правових актів, проектів законодавчих актів щодо визначення правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які брали участь у захисті територіальної цілісності та недоторканності України, а також наукових праць вітчизняних та закордонних дослідників.

Ключові слова: іноземні добровольці; найманці; добровольчі збройні формування; громадянство.

Постановка проблеми. У всьому світі в місцях, де тривають збройні конфлікти, виникає питання правового регулювання статусу учасників бойових дій, а особливо іноземних добровольців. Зазначене питання є актуальним на сьогодні і для України. Так, права іноземних добровольців порушуються в більшості країн, що потерпають від конфліктів, війн чи нестабільності. Сторони збройного конфлікту охоче користуються добровольцями, у тому числі іноземними, але відстоювати їхні права, надавати правові гарантії не мають на меті. Тому такі добровольці змушені шукати правди, захищати свої інтереси самостійно, нести відповідальність без провини, при цьому перебуваючи на лінії вогню та кожного дня ризикуючи своїм життям заради держави, можливо навіть тої держави, громадянином якої він не є.

Сучасний світ увійшов в епоху локальних збройних конфліктів, які тяжіють до перетворення у глобальні та несуть загрозу нових світових війн. «Проблема державотворення, відстоювання своїх прав та інтересів на сьогодні торкається багатьох держав, у тому числі і нашої, що тільки підкреслює актуальність обраної теми дослідження. Країни переживають надзвичайно складний період, який відзначається не лише проблемами соціально-економічного розвитку, а й необхідністю протистояти зовнішнім агресіям» [1, с. 98].

Висловлюючи підтримку стороні збройного конфлікту, керуючись власними міркуваннями, почуттями та потребами, учасниками протистоянь стають іноземні особи, з'являються іноземні добровольці. Для України тема залучення іноземних добровольців як комбатантів до збройного конфлікту є вельми актуальною. Правове встановлення та регулювання статусу іноземних добровольців має низку проблемних аспектів, зокрема соціальне забезпечення таких осіб, створення гарантій від утиску з боку інших країн (країни-батьківщини), установа механізму отримання статусу іноземного добровольця та отримання, за необхідності, громадянства України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «Останнім часом багато досліджень почали присвячуватися проблемі захисту прав людей під час збройних конфліктів, у тому числі захисту прав учасників таких конфліктів. Дослідження, які стосуються саме російсько-української війни, можна поділити на основні напрямки: причини анексії Автономної Республіки Крим та початку війни на Донбасі, інформаційна війна, бойові дії на Донбасі, стан суспільства в країні за часи війни. Ці проблеми досліджувалися в наукових розробках В. Горбуліна, Є. Магди, Г. Почепцова, у праці В. Смолія, С. Кульчицького, Л. Якубови «Донбас і Крим в економічному, суспільно-політичному та етнокультурному просторі України: історичний досвід, модерні виклики, перспективи» та ін. Про захист прав мирного населення в період збройних конфліктів писали такі науковці, як Д. Ван-Буерн, Р. Veerman, Н. Lambert. Щодо вітчизняних науковців, які присвячували свої роботи цій проблемі, то варто згадати О. І. Вінгловську, М. В. Менджул, Є. В. Ткаченка та ін.» [1, с. 98].

Метою дослідження є аналіз проблеми легалізації іноземних добровольців та осіб без громадянства, які брали участь в АТО / ООС на територіях окремих районів Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим, дослідження практичних механізмів набуття статусу учасника бойових дій іноземними добровольцями, з'ясування можливих соціально-правових гарантій для таких іноземців.

Виклад основного матеріалу. У процесі становлення України як демократичної держави найважливішу роль відіграло суспільство. Саме завдяки громадянському суспільству ми наразі маємо Україну з демократичним режимом, а не з авторитарним, як це могло статися. І події, свідками, а можливо й учасниками, яких ми стали, – Євромайдан та Революція Гідності були розпочаті й організовані громадськими активістами. Саме активність громадянського суспільства не дала змінити вектор розвитку держави на шляху до європейської інтеграції та перешкодила узурпації влади.

З початком збройної агресії Російської Федерації проти України та окупації частини територій Донецької та Луганської областей, анексії АР Крим у державі почалися активні процеси активізації громадянського суспільства, появи «неурядових складників оборони» [2, с. 313]: розвиток волонтерського руху, збір коштів для підтримки армії, благодійні акції щодо підтримки поранених, вимушених переселенців тощо. Але найефективнішим та незвичайним проявом патріотизму, громадянської свідомості стало створення добровольчих загонів і поява такого суб'єкта, як доброволець. Таким чином відбулася активізація українського суспільства з метою оборони країни від агресії, яка мала великий резонанс далеко за межами країни та спричинила появу іноземних комбатантів.

Статтею 17 Конституції України визначено, що «оборона України, захист її територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні сили України» [3]. Конституція України передбачає право держави на застосування сили, що фактично робить неможливою законну появу добровольчих збройних формувань. Але ж в ситуації, яка склалася в країні, було фактично неможливо уникнути появи добровольців, адже країна та влада були не готові зупинити загрозу поширення сепаратизму самостійно, силами Збройних сил України.

Агресія з боку сусідньої держави стала приводом не лише для створення таких військових формувань з метою підсилення спроможностей надання військової відсічі

загрозам, але й спонукала до перегляду правового регулювання статусу учасників бойових дій, зокрема добровольців.

Події, що сталися на території Донбасу влітку – восени 2014 року, спричинили появу декількох добровольчих формувань, що виконували функції захисту територіальної цілісності держави. Не могли залишитися осторонь не тільки громадяни України, а й іноземні добровольці. Вражаючим є те, що вони вирушали на Схід України не через матеріальну винагороду, а керуючись власною позицією та оцінкою дії Російської Федерації як загарбницької держави, держави-агресора. Розуміючи це, громадяни України, цивільне населення, підтримало добровольчі формування. Навіть коли у 2017 році влада намагалася дискредитувати ці формування, «рівень підтримки та довіри з боку населення був досить високим – 53,9 %, поступаючись лише волонтерським організаціям, церкві та ЗСУ» [4, с. 79].

Актуальним науковим доробком щодо дослідження правового статусу та участі іноземців у збройному конфлікті в Україні стала стаття Ендре Сенасі «Foreign fighters in Ukraine», у якій висвітлено «участь «легіонерів» як на боці України, так і на боці проросійських сил». Науковець підкреслив, що «...іноземні добровольці, які воюють на Сході України, досить ризикують, оскільки їхні дії можуть трактуватися як «найманство» [5]. Варто зазначити, що на сьогодні політико-правове забезпечення іноземних добровольців, які боронять територіальну цілісність України на Сході, є ще не достатньо вивченим.

А. Богдалов, розкриваючи у своїй роботі значення участі іноземних легіонерів у бойових діях, зазначив, що досить «...дискусійним залишається питання визначення статусу добровольця і найманця, співвідношення цих понять» [6].

Аналізуючи міжнародне право, такі науковці, як І. Колотуха [7], О. Скрильник і О. Майструк визначили «відмінність між добровольцем і найманцем, а також наголосили, що встановити їхній статус на практиці досить складно» [8].

У статті 47 Додаткового протоколу I Женевської конвенції чітко визначено статус учасників конфлікту [9]. З позиції міжнародного права найманство кваліфікується як міжнародний злочин, складові якого полягають у залученні до конфлікту іноземців, що не проживали довгий час на території країни конфлікту, не є її громадянами та учасниками складу збройних сил сторін конфлікту, мають особистий матеріальний інтерес від участі в конфлікті.

У 1989 р. було прийнято «Конвенцію по боротьбі з вербуванням, фінансуванням і навчанням найманців», ратифіковану Верховною Радою України у 1993 р. Конвенція передбачила необхідність на міжнародному рівні вести боротьбу проти найманства, запобігати вербуванню та фінансуванню осіб для здійснення ними насильницьких чи воєнних дій на території іншої країни. Відповідно до національного законодавства країн-учасниць конвенції відбувається визначення статусу та покарання найманців згідно з кримінальним законодавством [10].

Кримінальним кодексом України передбачено таке розуміння найманця: «особа, спеціально завербована в Україні чи за її межами для того, щоб брати на території України чи інших держав участь у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкоджання діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності...» [11].

В Інструкції «Про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних силах України» від 09.06.2017 зазначається, що «найманці – особи, які спеціально завербовані, беруть безпосередню участь у збройному конфлікті з метою отримання особистої вигоди» [12].

Проаналізувавши міжнародне та вітчизняне законодавство, ми можемо зробити висновок, що іноземні добровольці, які захищають українські землі від російських

загарбників, не підпадають під пункт «особистої матеріальної вигоди», оскільки більша їх частина керується виключно своїми особистими патріотичними та політичними переконаннями, ідеологічними причинами допомогти Україні. «Один із мотиваційних чинників участі легіонерів у російсько-українській війні – це загроза агресії Російської Федерації Європі, зокрема східним членам НАТО, у тому числі країнам Балтії» [13, с. 69].

Від початку збройного конфлікту на Донбасі влада обіцяла сприяти в отриманні громадянства іноземцями, які боронять Україну від російської агресії, але реальних дій щодо вирішення проблеми політико-правового статусу «легіонерів», на жаль, не було. На теренах України від початку збройного конфлікту перебували та воювали громадяни багатьох держав: Росії, Білорусі, Узбекистану, Грузії, США, Франції, Польщі, Швеції, Італії тощо. Були створені неурядові добровольчі збройні формування, які склалися з іноземних громадян, наприклад батальйон імені Шейха Мансура, батальйон імені Джохара Дудаєва, Грузинський національний легіон та інші. Згодом такі батальйони були переважно інтегровані в українські батальйони, але статус окремих іноземних добровольців залишається проблемним, не достатньо вирішені питання набуття ними громадянства, соціального забезпечення тощо.

Зараз існує низка нормативно-правових актів, керуючись якими, держава формує політику захисту статусу учасників бойових дій: Конституція України, міжнародні акти, Закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про військовий обов'язок та військову службу», «Про Збройні сили України», «Про Національну гвардію України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо проходження військової служби у Збройних силах України іноземцями та особами без громадянства», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» та інші.

Стосовно останніх здобутків українського законодавства щодо захисту інтересів іноземних добровольців, то у 2015 році було прийнято Закон України «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України стосовно проходження військової служби у Збройних силах України іноземцями та особами без громадянства», згідно з яким вони мали право служити у ЗСУ за контрактом [14]. Відповідно до Законів України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо проходження військової служби у Збройних силах України іноземцями та особами без громадянства», іноземці, які підписали контракт зі Збройними силами України, автоматично отримували право на проживання в Україні [15; 14]. Незважаючи на це, лише одиниці отримали легальний статус на території України.

Наступним кроком для полегшення процедури легалізації іноземних добровольців в Україні стало прийняття 06 червня 2019 року Закону України № 2743-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які брали участь у захисті територіальної цілісності та недоторканності України» [15]. Закон надав особам, які воювали за незалежність України, право отримати громадянство України й мав на меті убезпечити їх від видачі іншим країнам.

13 серпня 2019 року підписано Указ Президента № 594 [16], який має спростити надання громадянства росіянам, що зазнають переслідувань на Батьківщині. Від необхідності подання зобов'язання припинити іноземне громадянство цим Указом звільняються іноземці-військовослужбовці Збройних сил України і ветерани АТО / ООС. Урядовий законопроект № 5630 «Про внесення змін до Закону України «Про громадянство України» щодо спрощеного набуття громадянства України іноземцями та особами без громадянства, які брали участь у захисті територіальної цілісності та недоторканності України» Верховна Рада ухвалила в першому читанні на позачерговому засіданні 02 листопада 2021 року. Законопроект передбачає запровадження процедури подання декларацій про відмову від іноземного громадянства разом із заявою про прийняття до

громадянства України визначеними Указом Президента № 594 категоріями осіб. Але до очевидних, на наш погляд, недоліків законопроекту відноситься відсутність урегулювання правового положення осіб, які вже отримали громадянство і в яких спливає дворічний термін подання документа про припинення іноземного громадянства з метою отримання паспорта громадянина України (безпосередньо на момент прийняття закону № 5630). Також недопрацюванням законопроекту є те, що в ньому не визначено строк, у який «особа, що набула громадянство України і подала декларацію про відмову від іноземного громадянства» повинна повернути паспорт іноземній державі, громадянином якої особа була, та зробити відповідне повідомлення про це до уповноважених органів України.

Варто підкреслити правову хибність положень зазначеного вище Указу Президента № 594, адже указами Президента не регулюються перевірки міграційної служби, вирішують втручатися в роботу цієї служби чи ні правоохоронні органи. Тобто Указ із самого початку має норми, що суперечать чинному законодавству та можуть призвести до перешкод та колізій.

Стосовно практичних аспектів застосування закону № 2743-VIII: оскільки після його прийняття процес розробки підзаконних актів не було розпочато, то влада не змогла ухвалити механізм реалізації закону. Дія цього закону передбачалася тільки протягом шести місяців, а влада затвердила механізм реалізації закону в останній час, тому ми маємо ситуацію, коли добровольці просто не встигли скористатися можливістю отримати український паспорт.

Наразі військові, щодо яких Президент підписав укази на громадянство, мають тимчасові посвідчення на проживання на два роки. І вже у 2021 р. термін їх дії спливає.

Наприкінці грудня 2020 року Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій завершило розробку проєкту закону «Про державну політику перехідного періоду» та надіслало його на розгляд центральним органам виконавчої влади, державним службам та фондам, місцевим органам влади, науковцям, міжнародним організаціям, громадським організаціям, експертному середовищу, судовим органам, прокуратурі, органам військового управління, представництву Президента України в Автономну Республіку Крим та іншим для надання пропозицій [17].

Серед найважливішого ми можемо підкреслити такі зміни, які передбачає цей законопроект: «уніфікацію підходів щодо тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях та в Криму; інкорпорацію інших законів та приведення до спільного знаменника всього законодавства України, що стосується ТОТ; запровадження елементів перехідного правосуддя; окреслення засад відновлення діяльності органів правосуддя на деокупованих територіях; розв'язання питання підслідності кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованих територіях; встановлення інституту конвалідації правочинів, що були вчинені на ТОТ, процедури підтвердження фактів народження, смерті, укладання та розірвання шлюбу, а також визнання здобутих компетентностей і освітніх кваліфікацій та інше» [17].

Щодо змін саме до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 року № 3773-VI, то законопроект також пропонує визначення термінології, яка має бути єдиною для всього законодавства, зокрема дефініції таких понять, як «деокупація», «деокуповані території», «окуповані території», «тимчасово окуповані території».

Розгляд та прийняття в найближчому майбутньому цього закону буде великим поступальним і прогресивним кроком до вирішення нагальних і вже згаданих проблемних моментів. Адже ним передбачено надзвичайно важливе: визначення понять держави-агресора, держави-окупанта, і цей статус на рівні закону закріплюватиметься за Російською Федерацією.

На підставі проведеного дослідження вдалося з'ясувати певні аспекти процесу легалізації іноземних добровольців, серед яких є як позитивні, так і пропозиції, що містять

колізії та ще більші ускладнення. Отже, у результаті проведення АТО (наразі ООС) в Донецькій та Луганській областях та анексії Криму, на боці України від самого початку збройного конфлікту воювали громадяни інших держав, таких як Росія, Грузія, Білорусь, Узбекистан, США, Франція, Польща, Швеція, Італія та ін. Але якщо звернутися до національного законодавства країн, громадянами яких є добровольці-іноземці, то, зокрема, Російська Федерація, Білорусь (із квітня 2016 р.) перебування громадян своєї країни в зоні бойових дій кваліфікують як найманство. Лише в Білорусі, за даними їхнього МВС, відкрито 28 справ, що стосуються 140 білорусів, які брали участь у війні в Україні. У Росії проти іноземних бійців відкривають кримінальні провадження за різними статтями: вбивство, розбій, зґвалтування тощо [18].

Серед переваг для України в процесі легалізації іноземних добровольців варто, на нашу думку, виокремити такі: збільшення кількості військовослужбовців; підвищення рівня демократичного суспільства; з економічної точки зору можна зазначити те, що в державі з'являються потенційні платники податків, бо якщо особа набуває громадянство України, то у неї, окрім прав, з'являються і певні обов'язки перед державою; збільшення імміграційної спроможності етнічних українців; інвестиції і розвиток в державі і т. д.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що в період ведення військових дій держава повинна гарантувати безпеку та охороняти інтереси всіх учасників конфлікту. Важливим моментом також є те, що сім'ї іноземних добровольців залишаються в інших країнах, інколи добровольці вимушені повернутися назад зі своїх власних причин, тому варто переглянути положення міжнародного гуманітарного права, щоб після повернення до мирного життя, після повернення до своєї країни особа не відчувала порушення його основоположних прав та соціально-політичних навантажень, не зазнавала утисків і переслідувань. Тому Україна, як держава-учасниця всіх Женевських конвенцій, повинна передбачати відповідні статуси для всіх учасників збройних конфліктів на її території чи за її участю, а також наполягати на дотриманні міжнародного гуманітарного права всіма сторонами конфлікту та міжнародними спостерігачами.

Висновки. Здійснене дослідження дає можливість зробити висновок, що на восьмому році перебігу збройного конфлікту в Україні питання щодо унормування статусу іноземних збройних добровольчих формувань та іноземних добровольців, які є комбатантами з боку України, зрушено з мертвої точки. На сьогодні закладено законодавче підґрунтя для вирішення питання отримання громадянства добровольцями-іноземцями, і зараз необхідно вдосконалити правові механізми реалізації встановлених державою гарантій. Проаналізувавши чинне законодавство, вважаємо, що потрібно більш пильну увагу приділити пропозиціям законопроектів «Про державну політику перехідного періоду», «Про засади реінтеграції тимчасово непідконтрольних територій України», «Про особливості державної політики перехідного періоду», якими необхідно передбачити положення щодо соціального захисту та гарантій для іноземних добровольців та членів їх сімей. «Виходячи із ситуації, що склалася, для належного визнання внеску добровільних формувань та їх членів у захист незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, керівництво держави для збереження власного іміджу в очах громадян України та іноземців повинне на законодавчому рівні створити умови для захисту, соціального забезпечення, надання відповідного статусу добровольцям з інших країн на основі дієвих, реальних, не бюрократичних, довгострокових механізмів» [1, с. 105].

Список використаних джерел

1. Степанова Г. А. Процедура легалізації добровольців-іноземців: перспективи для України. Молодь і наука: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку права в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції аспірантів, студентів, молодих науковців. м. Северодонецьк, 20 травня 2021 р. Ч. 1. Северодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. 322 с. С. 97–105.

2. Світова гібридна війна: український фронт / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
3. Конституція України. URL: <https://cutt.ly/WhhF2v9>. (дата звернення: 26.10.2021).
4. Державне політичне правління і національна єдність : аналітична доповідь / за ред. О. М. Майбороди. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2017. 248 с.
5. Endre Szénási Foreign Fighters in Ukraine. Defense Review. The central journal of the Hungarian defence forces. Budapest. 2016. Vol. 144. P. 67–80.
6. Богдалов А. Участь іноземних добровольчих формувань у ході проведення антитерористичної операції на Сході України (на матеріалах Національного музею історії України). URL: <http://oaji.net/articles/20-17/294-1505252571.pdf> (дата звернення: 26.10.2021).
7. Колотуха І. О. Окремі питання визначення правового статусу добровольця та найманця під час збройного конфлікту. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Ужгород, 2015. Вип. 30. Т. 2. С. 190–193.
8. Скрильник О. О., Майструк О. П. Особливості визначення статусу найманця як учасника збройного конфлікту : вебсайт. URL: http://www.-lsej.org.ua/3_2014/43.pdf (дата звернення: 27.10.2021).
9. Дополнительный протокол к Женевским конвенциям от 12 августа 1949 года, касающийся защиты жертв международных вооруженных конфликтов (Протокол I) : вебсайт. URL: https://www.icrc.org/rus/assets/files/2013/ap_-i_rus.pdf (дата звернення: 22.10.2021).
10. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців : вебсайт. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_103 (дата звернення: 21.10.2021).
11. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 03.11.2021).
12. Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних силах України від 09.06.2017 : вебсайт. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17> (дата звернення: 27.01.2021).
13. Endre Szénási Foreign Fighters in Ukraine. Defense Review. The central journal of the Hungarian defence forces. Budapest, 2016. Vol. 144. P. 67–80.
14. Рада дозволила воювати іноземцям на боці України : вебсайт. URL: <http://azov.press/ukr/rada-dozvolila-inozemtsyam-voyuвати-na-boci-ukraini> (дата звернення: 27.10.2021).
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо проходження військової служби у Збройних силах України іноземцями та особами без громадянства : Закон України. Відомості Верховної Ради. 2019. № 26. Ст. 107.
16. Питання спрощення набуття громадянства України іноземцями та особами без громадянства, які брали (беруть) участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони України, та громадянами Російської Федерації, які зазнали переслідувань через політичні переконання : Указ Президента України від 13 серпня 2019 року № 594/2019 : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/594/2019#Text> (дата звернення: 27.10.2021).
17. Оприлюднено проект закону про перехідний період : вебсайт. URL: <https://mtot.gov.ua/ua/oprijudneno-draft-proektu-zakonu-pro-perehidni-period> (дата звернення: 27.10.2021).
18. Іноземці, котрі воюють в АТО, не можуть отримати громадянство України : вебсайт. URL: <http://meest-online.com/ukraine/society/inozemtsi-kotri-voyuut-v-ato-ne-mozhut-otrymaty-hromadyanstvo-ukrajiny> (дата звернення: 03.11.2021).

References

1. Stepanova, H. A. Protsedura lehalizatsii dobrovoltsiv-inozemtsiv: perspektyvy dlia Ukrainy [Procedure for legalization of foreign volunteers: prospects for Ukraine]. Molod i nauka: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku prava v Ukraini : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii aspirantiv, studentiv, molodykh naukovtsiv. 20 travnia 2021 r. Ch. 1. Sievierodonetsk : vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2021. 322 s. S. 97–105 [in Ukrainian].
2. Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front [World hybrid war: the Ukrainian front]. za zah. red. V. P. Horbulina. Kyiv : NISD, 2017. 496 s. [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. URL: <https://cutt.ly/WhhF2v9> (data zvernennia: 26.10.2021) [in Ukrainian].
4. Derzhavne politychne pravlinnia i natsionalna yednist : analitychna dopovid [State political government and national unity : an analytical report] / za red. O. M. Maiborody. Kyiv : IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2017. 248 s. [in Ukrainian].
5. Endre Szénási Foreign Fighters in Ukraine. Defense Review. The central journal of the Hungarian defence forces. Budapest, 2016. Vol. 144. P. 67–80.

6. Bohdalov, A. Uchast inozemnykh dobrovolchyykh formuvan u khodi provedennia antyterrorystychnoi operatsii na Skhodi Ukrainy (na materialakh Natsionalnogo muzeiu istorii Ukrainy) [Participation of foreign volunteer formations during the anti-terrorist operation in eastern Ukraine (based on the materials of the National Museum of History of Ukraine)]. URL: <http://oaji.net/articles/20-17/294-1505252571.pdf> (data zvernennia: 26.10.2021) [in Ukrainian].

7. Kolotukha, I. O. Okremi pytannia vyznachennia pravovoho statusu dobrovoltsia ta naimantsia pid chas zbroinoho konfliktu. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Serii PRAVO. Uzhhorod [Some issues of determining the legal status of volunteers and mercenaries during armed conflict. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University]. 2015. Vyp. 30. T. 2. S. 190–193 [in Ukrainian].

8. Skrylnyk, O. O., Mastruk, O. P. Osoblyvosti vyznachennia statusu naimantsia yak uchastnyka zbroinoho konfliktu [Features of determining the status of a mercenary as a participant in an armed conflict] : vebsait. URL: http://www.-lsej.org.ua/3_2014/43.pdf (data zvernennia: 27.10.2021) [in Ukrainian].

9. Dopolnytelnyi protokol k Zhenevskym konventsiam ot 12 avhusta 1949 hoda, kasaiushchysia zashchytii zhertv mezhduarodnykh vooruzhennykh konfliktov (Protokol I) [Additional Protocol to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)] : vebsait. URL: https://www.icrc.org/rus/assets/files/2013/ap_-i_rus.pdf (data zvernennia: 22.10.2021) [in Russian].

10. Mizhnarodna konventsia pro borotbu z verbuvanniam, vykorystanniam, finansuvanniam i navchanniam naimantsiv [International Convention for the Suppression of the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries] : vebsait. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_103 (data zvernennia: 21.10.2021) [in Ukrainian].

11. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal codex of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennia: 03.11.2021) [in Ukrainian].

12. Instruksii pro poriadok vykonannia norm mizhnarodnogo humanitarnoho prava u Zbroinykh sylakh Ukrainy vid 9.06.2017 [Instructions on the procedure for implementing the norms of international humanitarian law in the Armed Forces of Ukraine] : vebsait. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17> (data zvernennia: 27.01.2021) [in Ukrainian].

13. Endre Szénási Foreign Fighters in Ukraine. Defense Review. The central journal of the Hungarian defence forces. Budapest, 2016. Vol. 144. P. 67–80.

14. Rada dozvolyla voiuvaty inozemtsiam na botsi Ukrainy [The Verkhovna Rada allowed foreigners to fight on the side of Ukraine] : vebsait. URL: <http://azov.press/ukr/rada-dozvolila-inozemcyam-voyuvati-na-boci-ukraini> (data zvernennia: 27.10.2021) [in Ukrainian].

15. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo prokhozhenia viiskovoi sluzhby u Zbroinykh sylakh Ukrainy inozemtsiamy ta osobamy bez hromadianstva [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Military Service in the Armed Forces of Ukraine by Foreigners and Stateless Persons] : Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2019. № 26. St. 107 [in Ukrainian].

16. Pytannia sproshchennia nabuttia hromadianstva Ukrainy inozemtsiamy ta osobamy bez hromadianstva, yaki braly (berut) uchast u zdiisnenni zakhodiv iz zabezpechennia natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy, ta hromadianamy Rosiiskoi Federatsii, yaki zaznaly peresliduvan cherez politychni perekonannia [The issue of facilitating the acquisition of Ukrainian citizenship by foreigners and stateless persons who have taken part in the implementation of measures to ensure the national security and defense of Ukraine, and citizens of the Russian Federation who have been persecuted for their political beliefs] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 13 serpnia 2019 roku № 594/2019 : vebsait. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/594/2019#Text> (data zvernennia: 27.10.2021) [in Ukrainian].

17. Opryludneno draft proiektu zakonu pro perekhidnyi period [The draft of the draft law on the transition period has been published] : vebsait. URL: <https://mtot.gov.ua/ua/opriljudneno-draft-proiektu-zakonu-pro-perehidni-period> (data zvernennia: 27.10.2021) [in Ukrainian].

18. Inozemtsi, kotri voiuut v ATO, ne mozhut otrymaty hromadianstvo Ukrainy [Foreigners who are fighting in the anti-terrorist operation cannot obtain Ukrainian citizenship] : vebsait. URL: <http://meest-online.com/ukraine/society/inozemtsi-kotri-voyuyut-v-ato-ne-mozhut-otrymaty-hromadyanstvo-ukrajiny> (data zvernennia: 03.11.2021) [in Ukrainian].

Tatarenko Halyna,
PhD in Law, Associate Professor
(Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6291-4455>

Stepanova Hanna,
Master's Student
(Yaroslav Mudryi National Law University, Prosecutor's Office
and Criminal Justice Institute, Kharkiv)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0212-7681>

LEGAL STATUS OF FOREIGN VOLUNTEERS: UKRAINIAN REALITIES AND PERSPECTIVES

The article is devoted to the study of relations on determining the legal status of foreign volunteers and stateless persons who participated in the ATO / JFO; to the study of practical mechanisms of acquiring the status of a participant in hostilities by foreign volunteers, of their acquisition of Ukrainian citizenship, clarification of possible social and legal guarantees for such persons. The study was conducted on the basis of analysis of domestic legislation, international legal acts, draft legislative acts to determine the legal status of foreigners and stateless persons who participated in the protection of territorial integrity and inviolability of Ukraine, as well as scientific works of domestic and foreign researchers. Currently in Ukraine there is a legal basis for resolving the issue of obtaining citizenship and providing social protection guarantees for foreign volunteers and their families, but there is a need to improve the legal mechanisms for implementing simplified procedures for obtaining Ukrainian citizenship. In particular, the draft law on amendments to the Law of Ukraine "On Citizenship of Ukraine" on simplified acquisition of Ukrainian citizenship by foreigners and stateless persons who participated in the protection of territorial integrity and inviolability of Ukraine has passed a preliminary hearing and is awaiting final adoption. If the bill is adopted, the procedure for acquiring Ukrainian citizenship will be simplified: for citizens of the Russian Federation who have been persecuted for their political beliefs; persons who have served (or are serving) military service under a contract in the Armed Forces of Ukraine; persons who directly participated in the Anti-Terrorist Operation / Joint Forces Operation.

Key words: foreign volunteers; mercenaries; voluntary armed formations; citizenship.

Надіслано до редколегії 08.11.2021
Рекомендовано до публікації 15.11.2021